

การศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

A Study of Development of Geography Curriculum for Secondary Education

Received: May 21, 2019

Revised: July 10, 2019

Accepted: July 15, 2019

ทัศน์ทอง เข้มกลัด*

Thattong Khemglad

อัมพร ม้าคะนอง**

Aumporn Makanong

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา 2) ศึกษาพัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ 3) นำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตร และการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ โดยศึกษาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตั้งแต่หลักสูตร พุทธศักราช 2503-2551 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบวิเคราะห์พัฒนาการหลักสูตร แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและครูผู้สอน และแบบสังเกตการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ตั้งแต่หลักสูตร พุทธศักราช 2503 - 2551 ด้านวัตถุประสงค์ เป็นการศึกษาเพื่อเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ด้านโครงสร้าง/เวลาจากหลักสูตรรายวิชา เป็นหลักสูตรสังคมศึกษา และเป็นสาระหนึ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ด้านเนื้อหาจากเรื่องกายภาพโลกและแผนที่ เป็นเรื่องมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ด้านแนวทางการจัดการเรียนรู้ จากการสอนแบบบรรยาย เป็นกระบวนการสืบสอบและสร้างองค์ความรู้ ด้านวัสดุหลักสูตรมีเอกสารหลักสูตรและคู่มือครูเป็นหลัก ด้านการประเมินผลหลักสูตรเน้นการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา 2) พัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ไปใช้ ด้านการเตรียมการสอน การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ จัดกิจกรรมในห้องเรียน วิธีการสอน และเทคนิคการสอนให้นักเรียนสร้างประสบการณ์ด้วยตนเอง โดยใช้สื่อนวัตกรรมภูมิศาสตร์เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ การวัดประเมินผลเน้นวัดทักษะการคิดขั้นสูง 3) แนวทางการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ พบว่า แนวโน้มของภูมิศาสตร์มุ่งเน้นเรื่องสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยนักเรียนสามารถอธิบายปฏิสัมพันธ์เชิงพื้นที่ได้ด้วยกระบวนการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์จนเกิดทักษะทางภูมิศาสตร์ แนวทางการนำหลักสูตรไปใช้พบว่า ครูต้องศึกษาเนื้อหาภูมิศาสตร์ด้านสิ่งแวดล้อมโลกให้ทันสมัย เพื่อออกแบบการสอนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ใช้วิธีการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์ ใช้สื่อการสอนที่เป็นเทคโนโลยีทางภูมิศาสตร์ และวัดประเมินผลจากสมรรถนะและทักษะทางภูมิศาสตร์เป็นหลัก

คำสำคัญ : หลักสูตรภูมิศาสตร์/ การนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ไปใช้/ พัฒนาการของหลักสูตร

* นิสิตปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Abstract

The purposes of this research were to 1) explore the development of geography curriculum for secondary level. 2) explore the progress of implementation geography curriculum. 3) present the way to develop curriculum and implementation of geography curriculum. Data was collected through format analysis of development of geography curriculum, interview format for the expert at curriculum, interview format for teacher and observation format for geography teacher. Analyze data by content analysis.

The research findings were as follow: 1) The development of geography curriculum B.E. 2503-2551. Objective: was the study of understanding the relationship between human and nature that affects human life. Structure/Time: from subject matter curriculum to Social curriculum the last is a strand in Social Study, religious and Culture Department. Content: adapted from physical geography and map to human and environment. Learning management: from provided lecture method to focused on the way that students constructed the body of knowledge themselves. Materials consisted of curriculum and handbook. Curriculum assessment followed the way of supervision. 2) The development of implementation geography curriculum in the aspect of teaching preparation, planning lesson plans, and creating learning designs concentrated on students practice or self-studying using media and geographical innovation. Higher order thinking skills were tested for evaluation. 3) The way to develop and implement geography curriculum placed importance on environment and sustainable development. So, student should be able to explain spatial interaction by using geography learning process. The way for implementation of geography curriculum, teacher had to keep environmental situations up to date in order to create various learning styles, follow learning objectives, use geographical process to develop geographical knowledge and use geographical technology. Evaluation and assessment focused on competency and geographic skills.

Keywords : Geography Curriculum/ Geography Curriculum Implementation/ Development of Curriculum

บทนำ

วิชาภูมิศาสตร์เป็นสาขาวิชาหนึ่งที่มีลักษณะขอบเขตความรู้ที่เด่นชัดในตัวเอง และเป็นวิทยาศาสตร์เชิงสังเคราะห์ ซึ่งมีเนื้อหาวิชาร่วมกับสาขาวิชาการด้านอื่นๆ ต่างกันตรงที่มีการปฏิบัติเพื่อวัตถุประสงค์ทางภูมิศาสตร์ และที่ต่างจากวิชาอื่นๆ เพราะในหลักสูตรมีแนวคิดพื้นฐานของวิชาที่นักภูมิศาสตร์ไม่ได้สนใจเพียงแค่การสร้างปทานุกรมความรู้เกี่ยวกับโลกเท่านั้น แต่ยังสนใจเรื่องการเฝ้าสังเกตปรากฏการณ์เชิงพื้นที่และการวิเคราะห์เกี่ยวกับสถานที่อย่างเป็นระบบด้วย นักภูมิศาสตร์มุ่งที่จะหาคำอธิบายในการตีความลักษณะที่เปลี่ยนแปลงของพื้นผิวโลกอย่างถูกต้อง เป็นระเบียบ และมีความสมเหตุสมผล ไม่เพียงแต่การศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเท่านั้น แต่ภูมิศาสตร์ยังโยงไปถึงความสัมพันธ์ของผู้คนและสิ่งแวดล้อม ประเด็นของสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่ทั่วโลกต่างให้ความสนใจและมองว่าภูมิศาสตร์กายภาพเป็นเครื่องนำทางที่จะขับเคลื่อนการเรียนการสอนเรื่องสิ่งแวดล้อมที่ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพสิ่งแวดล้อมและทางสังคมเป็นสำคัญ (วินัยธร วิชัยดิษฐ์ และอรพิน ศิริสัมพันธ์ Wichaidit and Sirisamphan, 2013) ดังนั้นการศึกษาด้านภูมิศาสตร์จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ส่วนการมีความคิดอย่างนักภูมิศาสตร์ จะช่วยให้เข้าใจและสามารถอธิบายความจริงที่ปรากฏบนโลกได้ ความรอบรู้เหล่านี้ยังจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถที่จะวิเคราะห์ และสรรหาค่านิยมในสมัยที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ (ธวัช บุรีรักษ์ Burirak, 1978)

สาระภูมิศาสตร์เป็นสาระหนึ่งของกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะเป็นวิชาที่จะช่วยให้เห็นภาพพจน์และภาพลักษณ์ที่สามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์และเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นบนโลกได้ทุกด้าน ทั้งนี้ยังช่วยให้เข้าใจในเรื่องของมิติสัมพันธ์ทางภูมิศาสตร์กับสภาพแวดล้อมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ หรือระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ที่ปรากฏขึ้นบนโลก ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ (จำรัส น้อยแสงศรี Noisangsee, 1978)

การพัฒนาคุณภาพของหลักสูตรมัธยมศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชาติบ้านเมืองอย่างสูงสุด ควรจะมีการศึกษาหลักสูตรในอดีต ทำความเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และแสวงหาแนวทางการเปลี่ยนแปลงไปได้ในอนาคต ไม่ใช่เพียงแค่จัดการศึกษาต่อเนื่องไปโดยไม่คำนึงถึงประวัติศาสตร์และความเปลี่ยนแปลงใดๆ ในสังคม (ณรงค์ คงกิจ Kongkij, 1985) จากสภาพการณ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัศึกษานั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งกับผู้เรียนสำหรับการนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และตอบสนองความต้องการของสังคมในฐานะที่ผู้เรียนจะเป็นพลเมืองที่ช่วยพัฒนาประเทศ ซึ่งหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัศึกษามีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม ความต้องการของคนในสังคมทั้งในระดับชุมชน ประเทศ และโลก มีจุดมุ่งหมายของความเป็นพลเมืองโลกที่เปลี่ยนแปลง ทั้งยังมีเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าที่ทำให้จำเป็นต้องอาศัยทักษะที่จำเป็นอย่างต่างๆ ในการเรียนรู้ ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา จำเป็นต้องอาศัยบริบทแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้เข้ากับยุคสมัย สภาพพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงและความต้องการของคนในสังคมที่เปลี่ยนไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 จนถึง

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรและการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาแต่ละหลักสูตรไปใช้ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และยังได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา เป็นการวิจัยเชิงบรรยายประเภทการวิจัยเอกสารและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร พื้นฐานและการพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ความสำคัญและมนต์ของภูมิศาสตร์

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้ ข้อมูลด้านหลักสูตร พื้นฐานของหลักสูตร และการพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ความสำคัญและมนต์ของภูมิศาสตร์ แผนการศึกษาแห่งชาติ และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ตั้งแต่พุทธศักราช 2503 ถึง ปัจจุบัน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยและผู้ให้ข้อมูล

ประชากรด้านเอกสารหลักสูตรที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาที่กำหนดในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทย 8 หลักสูตร ดังนี้ 1) หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 2) หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 3) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 4) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533) 5) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 6) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533) 7) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และ 8) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ประชากรผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา คือผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 5 ท่าน ใช้วิธีการสุ่มเลือกแบบก๊อสนิมะ ซึ่งคัดเลือกจากผู้ที่มีประสบการณ์เป็นคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

กลุ่มที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ ผู้วิจัยแบ่งผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ 1. ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์สำหรับการสัมภาษณ์ 2. ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์สำหรับการสังเกตการจัดการเรียนรู้

1. ครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์สำหรับการสัมภาษณ์ คือ ครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลดังนี้ 1) เป็นครูที่มีประสบการณ์การใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์อย่างน้อย 3 ปีขึ้นไป 2) เป็นครูที่ใช้หลักสูตรในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 15 คน โดยจัดเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน ดังนี้

1) ครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง ตั้งแต่ พุทธศักราช 2503 - 2550 และไม่ได้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2) ครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง ตั้งแต่ พุทธศักราช 2503 - 2550 และใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

3) ครูที่ไม่ได้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง ตั้งแต่ พุทธศักราช 2503 - 2550 แต่ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2. ครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์สำหรับการสังเกตการจัดการเรียนรู้ ครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลดังนี้ 1) เป็นครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 2) เป็นครูที่มีประสบการณ์การใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์อย่างน้อย 3 ปีขึ้นไป 3) เป็นครูที่ใช้หลักสูตรในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 4 เครื่องมือ โดยแบ่งเครื่องมือสำหรับเรื่องที่ต้องการศึกษาออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เครื่องมือสำหรับศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

1. แบบวิเคราะห์หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา วิเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตร 6 องค์ประกอบ ได้แก่ วัตถุประสงค์ โครงสร้าง/เวลา เนื้อหา วัสดุหลักสูตร การประเมินหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งแบ่งเป็นหัวข้อย่อย ดังนี้ การเตรียมการสอน การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมในห้องเรียน วิธีการสอน เทคนิคการสอน สื่อ/นวัตกรรม/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

2. แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและครูผู้สอนภูมิศาสตร์

ตอนที่ 2 เครื่องมือสำหรับการศึกษานำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

1. แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ของครูผู้สอนภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ไปใช้ 4 ประเด็น ได้แก่ การเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ/นวัตกรรม/แหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

2. แบบสังเกตการจัดการเรียนรู้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาของครูผู้สอนภูมิศาสตร์ ซึ่งมีรายการในการสังเกตการจัดการเรียนรู้หลักสูตรภูมิศาสตร์ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเตรียมการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านสื่อ/นวัตกรรม/แหล่งเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล

ตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้สำหรับสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

1. แบบวิเคราะห์พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา
2. แบบสังเกตการจัดการเรียนรู้ของครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา
3. แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ของครู
4. แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาของผู้เชี่ยวชาญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย โดยใช้เครื่องมือแต่ละประเภท ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล 2 เครื่องมือ มีขั้นตอนดังนี้

1) ผู้วิจัยศึกษาเอกสารหลักสูตรตามที่ได้กำหนดไว้ 8 หลักสูตร จากนั้นอ่านและบันทึกรายละเอียดลงในแบบวิเคราะห์หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ องค์ประกอบหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา มี 6 ด้าน ได้แก่ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้าง/เวลา เนื้อหา แนวทางการจัดการเรียนรู้ วัสดุหลักสูตร การประเมินผลหลักสูตร และองค์ประกอบของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ไปใช้ มี 7 ด้าน ได้แก่ การเตรียมการสอน การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมในห้องเรียน วิธีการสอน เทคนิคการสอน สื่อ/นวัตกรรม/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

2) ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ด้วยการติดต่อผู้เชี่ยวชาญ 2 ท่านแรก จากนั้นขอคำแนะนำผู้เชี่ยวชาญท่านต่อไปจนครบจำนวน โดยสัมภาษณ์เกี่ยวกับเนื้อหาและประเด็นที่เกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ตามที่ได้กำหนดไว้

ตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล 2 เครื่องมือ มีขั้นตอนดังนี้

1) ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ด้วยการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จำนวน 15 คน โดยสัมภาษณ์เกี่ยวกับเนื้อหาและประเด็นที่เกี่ยวกับพัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ตามที่ได้กำหนดไว้

2) ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการจัดการเรียนรู้ของครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ด้วยการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จำนวน 10 คน โดยดำเนินการสังเกตการจัดการเรียนรู้เป็นรายบุคคลและจดบันทึกในแบบสังเกตตามที่ได้กำหนดไว้

ตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

1) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเคราะห์แนวโน้มของพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์โดยใช้แบบวิเคราะห์พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาและการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

2) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์เกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

3) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์เกี่ยวกับพัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1. ข้อมูลจากแบบวิเคราะห์หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา 2. ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้ง 2 ส่วนมาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นและนำเสนอผลการวิเคราะห์ในลักษณะของความเรียง

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1. ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ครูผู้ใช้หลักสูตร 2. ข้อมูลจากแบบสังเกตการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้ง 2 ส่วนมาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นและนำเสนอผลการวิเคราะห์ในลักษณะของความเรียง

ตอนที่ 3 การสังเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูลเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ แบ่งเป็น 3 ส่วน 1. ข้อมูลจากแบบวิเคราะห์ 2. ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร 3. ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ครูผู้ใช้หลักสูตร ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้ง 3 ส่วนมาสังเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นและนำเสนอผลการสังเคราะห์ข้อมูลในลักษณะของความเรียง

ผลการวิเคราะห์

ผลการศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาอยู่ในรูปแบบความเรียง ดังนี้

ตอนที่ 1 พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

1.1 ด้านวัตถุประสงค์ ตั้งแต่หลักสูตร พุทธศักราช 2503 - 2551 เป็นการเรียนเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติและมนุษย์ที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ โดยหลักสูตร พุทธศักราช 2503 - 2518 จะเน้นเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของโลกให้มนุษย์อยู่ร่วมกับธรรมชาติ ต่อมาหลักสูตร พุทธศักราช 2521 - 2533 พัฒนาเป็นเพื่อนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตได้ และหลักสูตร พุทธศักราช 2544 - 2551 ได้พัฒนาเพื่อให้นักเรียนมีความตระหนักต่อการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการศึกษาเรียนรู้

1.2 ด้านโครงสร้างและเวลา โครงสร้างของหลักสูตรภูมิศาสตร์ หลักสูตร พุทธศักราช 2503 - 2518 เป็นหลักสูตรรายวิชา ต่อมาหลักสูตร พุทธศักราช 2521 - 2533 เป็นการบูรณาการเนื้อหาภูมิศาสตร์กับสาระประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และหน้าที่พลเมือง และหลักสูตร พุทธศักราช 2544 - 2551 แยกเป็นสาระหนึ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ด้านเวลาในการจัดการเรียนรู้ ตั้งแต่หลักสูตร พุทธศักราช 2503 - 2551 มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง

1.3 ด้านเนื้อหา ตั้งแต่หลักสูตร พุทธศักราช 2503 - 2551 เน้นเนื้อหาภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศไทยและของภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก ซึ่งเป็นความรู้พื้นฐานของการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ ซึ่งหลักสูตร พุทธศักราช 2503 - 2533 เน้นเนื้อหาภูมิศาสตร์กายภาพและการใช้แผนที่เป็นสำคัญ ต่อมาหลักสูตร พุทธศักราช 2544 - 2551 มีการพัฒนาเนื้อหาเป็นภูมิศาสตร์มนุษย์ ให้ความสำคัญกับเรื่องสิ่งแวดล้อม ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมและมนุษย์ และการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีทางภูมิศาสตร์ที่ทันสมัยเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้

1.4 ด้านแนวทางการจัดการเรียนรู้ ตั้งแต่หลักสูตร พุทธศักราช 2503 - 2533 แนะนำวิธีสอนแบบบรรยาย และการสอนโดยใช้ภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก เป็นฐานในการเรียนรู้ แต่มีวิธีการสอนแบบอื่นสลับกันไป ต่อมาหลักสูตร พุทธศักราช 2544 - 2551 แนะนำแนวทางที่เป็นวิธีที่ทำให้นักเรียนได้แสวงหาความรู้หรือกระบวนการสืบสอบ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ด้วยการใช้กระบวนการต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้เกิดการใช้ทักษะขั้นสูง

1.5 ด้านวัสดุหลักสูตร หลักสูตร พุทธศักราช 2503 - 2551 วัสดุหลักสูตรมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก ยังคงมีเอกสารหลักสูตร คู่มือครู คู่มือการสอน และหนังสือเรียน เป็นหลัก ต่อมาหลักสูตร พุทธศักราช 2544 - 2551 มีการพัฒนาโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น การทำซีรียทางโทรทัศน์ การจัดทำวารสารและสื่อออนไลน์ เป็นต้น

1.6 ด้านการประเมินผลหลักสูตร ตั้งแต่หลักสูตร พุทธศักราช 2503 - 2551 มีการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา ด้วยการรายงานผลจากสถานศึกษา และรายงานผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ

หลักสูตรและการใช้หลักสูตร มาอย่างต่อเนื่อง แต่ในหลักสูตร พุทธศักราช 2544 - 2551 มีการใช้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติและระดับสถานศึกษามาเป็นเครื่องมือในการประเมินผล

ตอนที่ 2 พัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

2.1 ด้านการเตรียมการสอน หลักสูตร พุทธศักราช 2503 - 2533 ครูผู้ใช้หลักสูตรเตรียมการสอน โดยการศึกษาจากเอกสาร หนังสือเรียน แผนการสอน ที่ทางหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้จัดเตรียมไว้ให้เท่านั้น จนกระทั่งหลักสูตร พุทธศักราช 2544 เป็นต้นมา ครูจะต้องมีความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์หลักสูตรระดับชาติ และศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อจัดทำหลักสูตรรายวิชาได้ด้วยตนเอง

2.2 ด้านการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ หลักสูตร พุทธศักราช 2503 - 2518 ครูทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามเอกสารที่หน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการกำหนดมาให้เท่านั้น ต่อมาหลักสูตร พุทธศักราช 2521 - 2533 ได้มีการพัฒนาให้ครูผู้ใช้หลักสูตรสามารถออกแบบการสอนได้ด้วยตนเอง แต่ยังคงรูปแบบของกระทรวงศึกษาธิการไว้เช่นเดิม และหลักสูตร พุทธศักราช 2544 - 2551 ครูผู้ใช้หลักสูตรจะต้องทำแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดทั้งกระบวนการ โดยศึกษามาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

2.3 ด้านการจัดกิจกรรมในห้องเรียน หลักสูตร พุทธศักราช 2503 - 2518 การจัดกิจกรรมในห้องเรียนจะเน้นครูเป็นศูนย์กลางของห้องเรียน นักเรียนเป็นผู้รับฟังการให้ความรู้จากครูเท่านั้น ในเวลาต่อมาหลักสูตร พุทธศักราช 2521 - 2533 เริ่มมีการจัดกิจกรรมกลุ่มทางภูมิศาสตร์ เพื่อให้นักเรียนมีบทบาทในการเรียนมากขึ้น และหลักสูตร พุทธศักราช 2544 - 2551 ได้มีการพัฒนาให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง นักเรียนมีบทบาทมากที่สุด ครูเป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำในการเรียนรู้

2.4 ด้านวิธีการสอน หลักสูตร พุทธศักราช 2503 - 2533 วิธีการสอนภูมิศาสตร์จะเน้นการบรรยายเป็นหลัก อาจสอดแทรกวิธีการสอนอื่น ๆ บ้าง ต่อมาหลักสูตร พุทธศักราช 2544 - 2551 เน้นวิธีการสอนที่นักเรียนสามารถสืบเสาะแสวงหาและสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

2.5 ด้านเทคนิคการสอน หลักสูตร พุทธศักราช 2503 - 2551 เทคนิคการสอนที่ยังคงมีการใช้มาอย่างต่อเนื่องคือ กระบวนการกลุ่ม การใช้คำถาม การใช้เกมส์ การศึกษาค้นคว้าและนำเสนอ ซึ่งเป็นเทคนิคการสอนประกอบวิธีการสอนแบบบรรยาย ต่อมาหลักสูตร พุทธศักราช 2544 - 2551 เน้นเทคนิคการสอนที่ให้นักเรียนเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิด และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มากขึ้น

2.6 ด้านสื่อ นวัตกรรม และแหล่งเรียนรู้ หลักสูตร พุทธศักราช 2503 - 2533 สื่อการสอนที่สำคัญคือ หนังสือเรียน แผนที่ และรูปภาพ ที่มาจากหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการ แต่ในหลักสูตร พุทธศักราช 2544 - 2551 มีการใช้สื่อเทคโนโลยีทางภูมิศาสตร์ที่ทันสมัย เช่น ภูมิสารสนเทศ สื่อมัลติมีเดีย แอปพลิเคชัน เป็นต้น ครูสามารถผลิตเอกสารประกอบการเรียนได้ด้วยตนเอง ส่วนแหล่งเรียนรู้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านแหล่งเรียนรู้ ตั้งแต่หลักสูตร พุทธศักราช 2503 - 2551 ยังคงเน้นให้มีแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียนเพื่อทำกิจกรรมภาคสนาม

2.7 ด้านการวัดและประเมินผล หลักสูตร พุทธศักราช 2503 - 2533 การวัดและประเมินผลเน้น

การสอบวัดผลด้านความรู้ ความเข้าใจ และการนำไปใช้เป็นสำคัญ ต่อมาหลักสูตร พุทธศักราช 2544 - 2551 เน้นการประเมินจากสภาพจริง ด้วยวิธีการประเมินที่หลากหลายมากกว่าการทดสอบวัดความรู้

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

3.1 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

1) **ด้านวัตถุประสงค์** ควรกำหนดในแนวทางที่ให้นักเรียนสามารถอธิบายปฏิสัมพันธ์เชิงพื้นที่ได้ด้วยการใช้กระบวนการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์ จนเกิดทักษะทางภูมิศาสตร์ สามารถคิด วางแผน ตัดสินใจ จัดการเชิงพื้นที่ และใช้เทคโนโลยีในการดำเนินชีวิตได้โดยมีความรู้ภูมิศาสตร์เป็นพื้นฐาน ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของวิกฤตการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อสังคมมนุษย์และการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ ทั้งยังสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ เสนอแนะแนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานความเป็นพลเมืองดีและพลเมืองโลกได้ เพราะแนวโน้มของการศึกษาภูมิศาสตร์ให้ความสำคัญเรื่องสิ่งแวดล้อม

2) **ด้านโครงสร้างและเวลา** ควรจัดโครงสร้างให้หลักสูตรภูมิศาสตร์เป็นสาระการเรียนรู้หนึ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยบูรณาการเนื้อหาสาระการเรียนรู้อื่นๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์มาผสมผสานกัน เช่น ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ หน้าที่พลเมือง เป็นต้น ส่วนด้านเวลาไม่จำเป็นต้องกำหนดเวลาเพิ่มขึ้น เพราะแนวโน้มของเวลาลดลง

3) **ด้านเนื้อหา** ต้องเน้นตามแนวโน้มของกระแสสังคมโลก ที่ให้ความสำคัญในเรื่องการเปลี่ยนแปลงของโลกทางด้านกายภาพ ความหลากหลายทางชีวภาพ การเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติที่มีความรุนแรง การเกิดวิกฤตการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป็นต้น สถานการณ์เหล่านี้ส่งผลให้เกิดเรื่องการจัดการกับสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความมั่นคงของมนุษย์ ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริโภค และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน บนพื้นฐานความเป็นพลเมืองดีและพลเมืองโลก และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เน้นภูมิศาสตร์มนุษย์ ซึ่งเป็นความจำเป็นที่นักเรียนจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับภูมิศาสตร์กายภาพเป็นพื้นฐานในการคิดวิเคราะห์และให้เหตุผลเชิงภูมิศาสตร์

4) **ด้านแนวทางการจัดการเรียนรู้** ควรแนะนำให้ใช้การสอนด้วยกระบวนการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์ (Geo-literacy) มี 5 ขั้นตอนคือ การตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์ การรวบรวมข้อมูล การจัดการข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปเพื่อตอบคำถาม ซึ่งเป็นความรู้พื้นฐานของผู้เรียนที่ควรตอบคำถามเกี่ยวกับทำเลที่ตั้งหรือความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ บนผิวโลกได้ โดยใช้ความสามารถทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ ความเข้าใจระบบธรรมชาติและมนุษย์ผ่านปฏิสัมพันธ์ การให้เหตุผลทางภูมิศาสตร์ผ่านการเชื่อมโยง และการตัดสินใจอย่างเป็นระบบตามนัย

5. **ด้านวัสดุหลักสูตร** ควรมีการจัดทำคู่มือการใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ภูมิสารสนเทศ หรือเทคโนโลยีทางภูมิศาสตร์ เพราะสื่อทางภูมิศาสตร์มีความจำเป็นอย่างต่อเนื่องต่อการเรียนรู้ในปัจจุบัน ครูผู้สอนควรได้ฝึกฝนและเลือกใช้เครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6) **ด้านการประเมินผลหลักสูตร** ควรประเมินจากสภาพจริงเป็นผลสัมฤทธิ์ทางสมรรถนะและทักษะทางภูมิศาสตร์ของนักเรียน ให้สอดคล้องกับการวัดและประเมินผลของการนำหลักสูตรไปใช้ ควรลดการประเมินผลจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติ

3.2 แนวทางการพัฒนาการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

1) **ด้านการเตรียมการสอน** ครูผู้ใช้หลักสูตรต้องศึกษาเนื้อหาภูมิศาสตร์เพิ่มเติม โดยเฉพาะเรื่องสิ่งแวดล้อม ติดตามข่าวสารและสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม ภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นทั่วโลก และแนวทางแก้ไขและมาตรการป้องกันด้านสิ่งแวดล้อม ควรศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ที่เน้นให้นักเรียนเกิดทักษะทางภูมิศาสตร์และทักษะการคิดขั้นสูง และฝึกฝนการใช้สื่อการสอนทางภูมิศาสตร์ที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่

2) **ด้านการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้** ครูควรจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดการเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาที่กำหนดในการสอนได้ ซึ่งการเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์ ได้แก่ การกำหนดความสามารถทางภูมิศาสตร์ของนักเรียน การใช้เทคนิคกระบวนการทางภูมิศาสตร์ และการใช้ทักษะทางภูมิศาสตร์ เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะทางภูมิศาสตร์และทักษะการคิดขั้นสูง

3) **ด้านการจัดกิจกรรมในห้องเรียน** ครูควรสร้างกิจกรรมแนว Active Learning เน้นให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างการทำกิจกรรมเชิงภูมิศาสตร์ ซึ่งกิจกรรมควรมีความหลากหลาย เช่น กิจกรรมการสร้างแผนที่จาก Google Map กิจกรรมการรับมือจากภัยพิบัติธรรมชาติ เป็นต้น โดยให้นักเรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรม เน้นให้นักเรียนใช้กระบวนการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์ในการทำกิจกรรมในห้องเรียน จนเกิดทักษะทางภูมิศาสตร์และทักษะการคิดขั้นสูง

4) **ด้านวิธีการสอน** ควรใช้วิธีการสอนใหม่ๆ เช่น การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา (STEM) การจัดการเรียนรู้โดยวิธีการแบบเปิด เป็นต้น ที่เน้นให้นักเรียนเกิดทักษะทางภูมิศาสตร์และทักษะการคิดขั้นสูง ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดเชื่อมโยงเชิงระบบ การคิดเชิงอนาคต การประเมินค่า และวิธีสอนที่นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ เช่น Cloud-Based Learning Cooperative Learning Flipped Classroom เป็นต้น โดยคำนึงบริบทของนักเรียนมีความแตกต่างกัน และบริบทของโรงเรียนที่มีความพร้อมต่างกัน

5) **ด้านเทคนิคการสอน** ครูควรใช้เทคนิคการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์ (Geo-literacy) ได้แก่ การตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์ การรวบรวมข้อมูล การจัดการข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปเพื่อตอบคำถาม ร่วมกับวิธีการสอนแบบอื่น ๆ และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในห้องเรียน ซึ่งเทคนิคการสอนมีหลายรูปแบบตั้งแต่ การถามตอบ การใช้เกมส์ การค้นคว้ารายงานและนำเสนอ เป็นต้น โดยคำนึงบริบทของนักเรียนมีความแตกต่างกัน และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่แตกต่างกัน

6) **ด้านสื่อ นวัตกรรม และแหล่งเรียนรู้** ครูผู้สอนควรใช้สื่อและนวัตกรรมที่มีความทันสมัยเพื่อให้นักเรียนเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับโลกยุคโลกาภิวัตน์ ได้แก่ การใช้โปรแกรมประยุกต์ (Application) บนโทรศัพท์เคลื่อนที่ เช่น iGIS, Learn World Geography เป็นต้น การ

ใช้สื่อประสม (Multimedia) ที่อยู่ในเว็บไซต์ออนไลน์ หรือที่ครูเป็นผู้ผลิตขึ้นเอง เช่น วิดิทัศน์ สารคดี ภาพยนตร์ โฆษณา ข่าว เป็นต้น การใช้เว็บไซต์สร้างเกมทางภูมิศาสตร์ เช่น Kahoot Plickers เป็นต้น รวมถึงเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ที่อยู่ในรูปแบบของโปรแกรมสำเร็จรูป เช่น Google Earth Google Map เป็นต้น ด้านเอกสารประกอบการเรียน ครูผู้สอนต้องคัดเลือกเนื้อหาภูมิศาสตร์ที่มีความทันสมัยตรงตามหลักสูตรกำหนด นำมาผลิตหนังสือเรียนหรือเอกสารประกอบการเรียนด้วยตนเอง ด้านแหล่งเรียนรู้ สนับสนุนให้นักเรียนได้ออกภาคสนามในแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียน หรือแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและทางสังคม

7) ด้านการวัดและประเมินผล การวัดและประเมินผลของหลักสูตรภูมิศาสตร์เน้นการประเมินจากสภาพจริง จากผลงาน ภาระชิ้นงาน และกิจกรรมในห้องเรียน ควรวัดสมรรถนะและทักษะทางภูมิศาสตร์มากขึ้น โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ภูมิศาสตร์มาเป็นเครื่องมือ การจัดสอบวัดความรู้จะมีย่อยลงหรือไม่เลย หรืออาจจัดสอบแบบเปิดหนังสือสอบ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีความกระตือรือร้น

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

สามารถสรุปผลและอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

ตอนที่ 1 อภิปรายผลการศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

จากผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาเพื่อเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เน้นเรื่องสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ โดยใช้ความรู้ทางภูมิศาสตร์กายภาพมาอธิบายได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ มาร์สเดน (Marsden, 1976) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรภูมิศาสตร์ ซึ่งครอบคลุมถึงเรื่องการพัฒนาทักษะการคิด โดยคัดเลือกจากทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bloom นอกจากนี้ บทบาทของหลักสูตรภูมิศาสตร์ในโรงเรียนยังเน้นการนำเสนอภาพรวมของประวัติศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ ที่ส่งผลต่อเนื้อหาวิชาภูมิศาสตร์ และสอดคล้องกับ เอเลเนอร์ รอร์ลิง (Rawling, 1992) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ภูมิศาสตร์เพื่อให้เห็นความสำคัญของปรากฏการณ์เชิงพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์ต่อมนุษย์

ด้านการจัดโครงสร้างและเวลาให้ความสำคัญกับสถานศึกษา ด้านเนื้อหาเน้นเรื่องวิกฤตการณ์สิ่งแวดล้อม การจัดการสิ่งแวดล้อม การพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของแอชลีย์ เคนท์ และ วิลเลียม แอชลีย์ เคนท์ (Kent and Kent, 2000) ที่กล่าวว่าเนื้อหาของภูมิศาสตร์ควรคำนึงเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก และสอดคล้องกับงานวิจัยของนีล อาร์เจนท์ (Argent, 2019) ที่กล่าวว่า ตั้งแต่ในศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา เนื้อหาของภูมิศาสตร์ให้ความสำคัญกับเรื่องของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การขาดแคลนทรัพยากร การขจัดความยากจน และการพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัย มาเรียม นิลพันธุ์ และคณะ (Nillapun, M., et al, 2015) ซึ่งกล่าวไว้ว่า เนื้อหาความรู้ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาที่กว้างมากขึ้น ส่งเสริมทักษะการคิด ทักษะการใช้เทคโนโลยี การสื่อสาร ทักษะชีวิต ประกอบด้วยรายวิชาภูมิศาสตร์ภูมิภาค และความเป็นพลโลก ส่วนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 มุ่งเน้นให้

ผู้เรียนเกิดทักษะความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการคิดขั้นสูง ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ให้มีทักษะที่จำเป็น ได้แก่ ทักษะการคิดขั้นสูง ทักษะการใช้เทคโนโลยี และทักษะชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นต้น

ตอนที่ 2 อภิปรายผลการศึกษาพัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

จากผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ ด้านการเตรียมการสอนครูต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์หลักสูตรภูมิศาสตร์ จัดทำแผนและออกแบบการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของแอชลีย์ เคนท์ และ วิลเลียม แอชลีย์ เคนท์ (Kent and Kent, 2000) ในช่วงปี 2000 โครงการพัฒนาหลักสูตรมีความชัดเจนมากขึ้นและมีคู่มือหลักสูตรภูมิศาสตร์โลก ทำให้ครูมีคู่มือในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเอเลเนอร์ รอร์ลิง (Rawling, 1992) ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า ครูจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาว่าวัตถุประสงค์ในแต่ละรายวิชานั้นๆ เป็นอย่างไร และแนวคิดสำคัญในการออกแบบคืออะไร อย่างน้อยครูจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาข้อมูลภูมิศาสตร์นานาชาติในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะและความรู้จนสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ได้

ด้านการจัดกิจกรรมในห้องเรียนเน้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติมากขึ้น สอดคล้องกับ วินัยธร วิชัยดิษฐ์ และอรพิน ศิริสัมพันธ์ (Wichaidit and Sirisamphan, 2013) ที่กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบรับใช้สังคม การจัดการเรียนรู้โดยผู้เรียนนำตนเอง การจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา และการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานในวิชาภูมิศาสตร์ซึ่งสอดคล้องกับแนวการสอน เพื่อพัฒนาทักษะต่าง ๆ และในการจัดการเรียนการสอนแต่ละครั้ง

วิธีการสอนและเทคนิคการสอน เน้นการนำสื่อการสอนทางภูมิศาสตร์มาใช้ เช่น เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ภูมิสารสนเทศ สื่อมัลติมีเดีย เป็นต้น การลงภาคสนามยังคงเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์จริงและมีอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของแอชลีย์ เคนท์ และนิค ฟอสเก็ตต์ (Kent and Foskett, 2000) ที่ได้อ้างอิงงานวิจัยของแบลนด์ แชมเบอร์ และโดเนิร์ทว่าการเรียนภูมิศาสตร์ที่ไม่ได้ลงภาคสนามก็เหมือนกับการเรียนวิทยาศาสตร์ที่ไม่ได้ทำการทดลอง ภาคสนามเปรียบเสมือนห้องทดลองที่สามารถสร้างประสบการณ์ให้กับนักเรียนได้ทั้งในเรื่องภูมิประเทศ สถานที่ มนุษย์ ซึ่งนักเรียนสามารถเรียนรู้และฝึกประสบการณ์จริงได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของแอชลีย์ เคนท์ และ วิลเลียม แอชลีย์ เคนท์ (Kent and Kent, 2000) ใช้เทคนิคการตั้งคำถามในการนำเข้าสู่การเรียนรู้ รวมถึงการสืบสอบคุณค่าร่วมไปกับการสอนเนื้อหา ความรู้และความเข้าใจเชิงพื้นที่ ครูต้องใช้ตัวอย่างสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงของโลกให้ทันกับยุคสมัย นอกจากนี้ยังสามารถเพิ่มเติมบริบทของสิ่งแวดล้อม เช่น การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ หรือจัดกิจกรรมให้นักเรียนลงภาคสนาม เพื่อให้นักเรียนเห็นสภาพวัฒนธรรมที่หลากหลายนำไปสู่การพัฒนาความเป็นพลโลก ในส่วนของการวัดและการประเมินผลในกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อวัดทักษะการคิดขั้นสูงมากกว่าการวัดความรู้ความเข้าใจ

ตอนที่ 3 อภิปรายผลการนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

จากผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ แนวโน้มของการศึกษาภูมิศาสตร์ให้ความสำคัญเรื่องของวิกฤตการณ์สิ่งแวดล้อม การจัดการสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของเมลิชชา เนอร์สซีเบรย์ และ โรเบิร์ต ปาล์มเมอร์ (Nursey-Bray and Palmer, 2019) ที่ได้อธิบายไว้ว่าการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์จะต้องเป็นไปในแนวทางเดียวกับวิกฤตการณ์สิ่งแวดล้อมโลก จึงเน้นให้นักเรียนสามารถอธิบายปฏิสัมพันธ์เชิงพื้นที่ได้ด้วยกระบวนการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์จนเกิดทักษะทางภูมิศาสตร์ ตระหนักและมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในฐานะพลเมืองโลก สอดคล้องกับงานวิจัยของ จูติรัตน์ ปันบำรุงกิจ (Panbamrungkij, 2015) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า ภูมิศาสตร์ไม่ใช่แค่การตอบโจทย์ของการเข้าใจพื้นที่บนโลกและกิจกรรมของมนุษย์แต่ยังช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ได้ดียิ่งขึ้นไปกว่านั้น ภูมิศาสตร์ยังสามารถช่วยจัดการ และแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพสะดวกรวดเร็ว ด้วยเทคโนโลยีทางภูมิศาสตร์อันทันสมัยและประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวาง

ส่วนของการนำหลักสูตรไปใช้ ครูต้องศึกษาเนื้อหาภูมิศาสตร์ด้านสิ่งแวดล้อม ติดตามสถานการณ์สิ่งแวดล้อมโลกให้ทันสมัยอย่างต่อเนื่อง ออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงภูมิศาสตร์ที่หลากหลายโดยให้นักเรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติโดยใช้กระบวนการทางภูมิศาสตร์ สอดคล้องกับ ศรีณยพร ยินดีสุข และวลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา (Yindeesug and Isarankura na Ayudhaya, 2015) ได้กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่สามารถส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณและความใฝ่รู้ซึ่งเป้นทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในปัจจุบัน การส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณและความใฝ่รู้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเท่าทันโลกอยู่เสมอ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จูติรัตน์ ปันบำรุงกิจ (Panbamrungkij, 2015) ซึ่งได้อธิบายว่าด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้การเรียนการสอนภูมิศาสตร์มีเครื่องมือหรือสื่อการสอนที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริง เช่น GIS GNSS เป็นต้น หรือแม้กระทั่งโปรแกรมประยุกต์ ที่สามารถติดตั้งบนคอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต หรือโทรศัพท์มือถือ ต่างก็มีส่วนช่วยให้การจัดการเรียนการสอนภูมิศาสตร์ทันสมัยและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของเมลิชชา เนอร์สซีเบรย์ และโรเบิร์ต ปาล์มเมอร์ (Nursey-Bray and Palmer, 2019) ได้กล่าวว่า การใช้สื่อ ICT ในการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ถือเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพเพราะทำให้นักเรียนเข้าถึงโลกที่แท้จริงได้ การเข้าถึงข้อมูลทางภูมิศาสตร์ทำได้ง่ายดายและรวดเร็ว นอกจากนี้นักเรียนยังสามารถแบ่งปันความรู้และแนวคิดทางภูมิศาสตร์กับเพื่อนนักเรียนได้ วิธีการเหล่านี้เป็นการสร้างองค์ความรู้ทางภูมิศาสตร์ทำให้ได้รับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริบทและสภาพแวดล้อมนั้นๆ การวัดและประเมินผล เน้นการวัดสมรรถนะและทักษะทางภูมิศาสตร์มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพัฒนาการหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาครั้งนี้ แสดงให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในด้านวัตถุประสงค์ โครงสร้างและเวลา และเนื้อหา ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับชาติควรใช้แนวทางเหล่านี้ในการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ เพื่อพัฒนาให้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัศึกษามีเนื้อหาที่ทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ตามทิศทางการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาภูมิศาสตร์ตามแนวโน้มของสังคมโลก เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนตอบสนองกับความต้องการสังคมโลก

ส่วนในด้านการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ไปใช้ ครูผู้ใช้หลักสูตรควรนำวิธีการเตรียมการสอน การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ การเลือกวิธีการสอน เทคนิคการสอน สื่อ นวัตกรรม และแหล่งเรียนรู้ และการวัดประเมินผลให้สอดคล้องกับแนวทางการนำหลักสูตรไปใช้ตามที่หลักสูตรและผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ไว้

References

- Argent, N. (2019). "Rural Geography II : Scalar and Social Constructionist Perspectives on Climate Change Adaptation and Rural Resilience". **Progress in Human Geography** 43(1): 183-191.
- Kent, A., & Foskett, N. (2000). "Fieldwork in Geography: Reflections, Perspectives and Actions". **The GeoJournal Library** 54: 171-193.
- Burirak, T. (1978). **Physical Geography**. Bangkok : Aksornwattana Publishing. (In Thai)
- Kent, A., & Kent, W. A. (2000). **Reflective Practice in Geography Teaching**. Sage : Paul Chapman Publishing.
- Kongkij, N. (1985). **Development of Thai Secondary School Curriculum During B.E. 2518 - 2527**. Master of Education Thesis Program in Educational Research Graduate School Chulalongkorn University. (In Thai)
- Nillapun, M., Phivitayasirithum, C., Vanichwatanavorachai, S., et al. (2015). "Evaluation of the Basic Education Core Curriculum 2008 in the Leading Schools for Curriculum Implementation". **Silpakorn Educational Research Journal** 7(1): 26-41. (In Thai)
- Marsden, W. E. (1976). **Evaluating the Geography Curriculum**. Geography for Teachers Series.
- Noisangsee, J. (1978). **Techniques and Methods of Teaching Geography**. Bangkok : Suvicha Publishing. (In Thai)

- Nursey-Bray, M., & Palmer, R. (2019). **Adapting to Change: A Reflective History of Online Graduate Certificate and Its Implications for Teaching Geography**. [Online]. Retrieved April 1, 2019, from https://doi.org/10.1007/978-3-642-41981-2_99-1
- Panbamrungkij, T. (2015). “The Development of Geography in the Contemporary World”. **Journal of Social Sciences Srinakharinwirot University** 18: (335-352). (In Thai)
- Rawling, E. M. (1992). “The making of a national geography curriculum”. **Geography** 77(4): 292-309.
- Wichaidit, W., Sirisamphan, O. (2013). “The Development of Geography Instructional Model to Enhance Qualified Characteristics of Undergraduate Students in Social Studies”. **Silpakorn Educational Research Journal** 5(2): 167-180. (In Thai)
- Yindeesug, S., Isarankura na Ayudhaya, W. (2015). “Development of a Social Studies Instructional Model Based on Interactive Constructivist Approach and Self-Regulation to Enhance Critical Thinking and Curiosity of Upper Secondary School Students”. **Silpakorn Educational Research Journal** 7 (2): 275-287. (In Thai)